

**ÖSTERSUNDS
KOMMUN**

Fullmäktigeberedning Skolstruktur

Slutrapport

2022-04-13

Innehållsförteckning

1. Inledning	3
1.1. Bakgrund	3
1.2. Syfte och mål	3
1.3. Ett kommunalt uppdrag	4
1.4. Avgränsningar i arbetet och rapportens indelningar	5
2. Presentation av framarbetat underlag och verktyg	6
2.1. Kvalitetssäkrad befolkningsprognos.....	6
2.2. Skolplaneringsverktyget	6
2.3. Kapacitetsdata.....	6
2.4. Barnrättsperspektiv	8
2.5. Medborgardialoger	8
3. Definitioner som ger vägledning i kommande planering	9
3.1. Närhet.....	9
3.2. Samlokaliserad förskola och skola som flexibel enhet	10
3.3. Storlek på enheter	11
3.4. Beläggningsgrad.....	11
3.5. Socioekonomi.....	13
3.6. Kök	13
3.7. Dygnet runt-verksamhet.....	14
3.8. Byggnaden; synen på paviljonger, krav för hållbart byggande	14
3.9. Utemiljö	15
4. Långsiktig skolstruktur för grundskola och förskola	16
4.1. Grundskola.....	16
4.2. Målbilden för grundskolan	20
4.3. Förskola	22
4.4. Målbilden för förskolan	27
4.5. Kapacitetsbehov efter 2030.....	29
5. Konsekvenser av skolstrukturens planerade målbilder	31
6. Slutsats	33
6.1. Prioriterad åtgärdslista	33
6.2. Prioriteringsordning av åtgärder i utemiljöer	35
7. Processtruktur	36
8. Deltagarförteckning	37
9. Referenslitteratur	38

1. Inledning

1.1. Bakgrund

Skolan är i förändring och anpassning av lokaler och yttre miljöer, som skol- och förskolegårdar, till denna förändring är viktigt för att säkerställa att tillgängliga resurser används på rätt sätt. Förskolans och skolans lokaler och pedagogiska lärmiljöer ska vara ändamålsenliga och anpassade till aktuell lagstiftning och organisation. Det behöver säkerställas att de ekonomiska resurserna i hög grad kan läggas på pedagoger och undervisning, i stället för på lokaler och hyror.

Med detta som bakgrund tog Östersunds Kommunfullmäktige 2019-11-21 beslut om att tillsätta en partiövergripande grupp, i form av en fullmäktigeberedning, för att bereda kommande skolstrukturfrågor. Den primära uppgiften är att hitta ramarna för en struktur som håller över tid.

2020-04-21 beslutade Kommunfullmäktige att en översyn av skol- och förskolegårdar, som en del av lärmiljöer, ska ingå i fullmäktigeberedningens uppdrag för att prioritera grad av renoveringsbehov.

Slutrapporten bygger vidare på fullmäktigeberedningens delrapport som Kommunfullmäktige fastställde 2021-06-21 där begrepp, definitioner och inriktningar som arbetats fram utgör grunden för skolstrukturen.

Fullmäktigeberedningens slutrapport lämnades till Barn och utbildningsnämnden för yttrande 2022-04-27, den togs upp i Barn och utbildningsförvaltningens fackliga samverkansgrupp 2022-04-13. Därefter beslutades den i Kommunstyrelsen 2022-05-10 och i Kommunfullmäktige 2022-05-24.

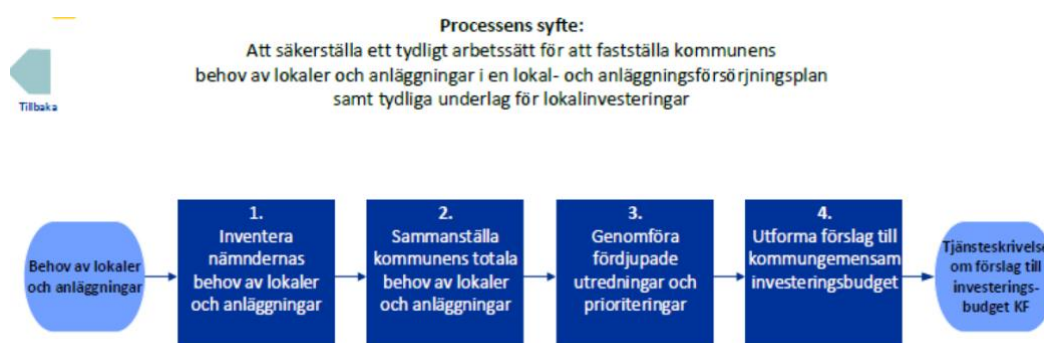
1.2. Syfte och mål

Fullmäktigeberedningens syfte är att skapa förutsättningar för stabila och långsiktiga beslut kring den fysiska skolstrukturen. Kommunens skolstruktur behöver ha en långsiktig planering. Syftet är att få en långsiktig politisk enighet kring skolans geografiska lokalstruktur, skolornas funktion och att skolor och förskolor kan bidra till kommunens attraktivitet.

Syftet med att arbeta fram ramar och målbilder för skol- och förskolestrukturen är dels att bidra till att frigöra resurser till pedagoger och undervisning, så att kvalitén ökar och bidrar till elevernas lärande. Dels handlar det även om att ha en skolstruktur som klarar de demografiska förändringarna i kommunen och att säkerställa att kommunen är rustad för en positiv utveckling där skola och förskola både möter och bidrar till tillväxt och befolkningsökning. Vägen framåt handlar slutligen även om att åtgärda underhållsskulden och hantera de arbetsmiljöproblem som finns för barn, elever och personal. Dessa tre behov måste kalibreras mot kommunens möjligheter till investeringar, vilket har resulterat i en prioriterad åtgärdslista för grundskolan respektive förskolan.

Målet består av två huvudsakliga delar; den ena delen handlar om att säkerställa underlaget till barn- och elevprognoserna och att få rätt underlag in i det GIS-baserade skolplaneringsverktyget.

Den andra delen handlar om strukturfrågor och att säkerställa att vi har rätt kapacitet i våra enheter på rätt geografisk plats. Fullmäktigeberedningens arbete handlar om den långsiktiga planeringen i skolstrukturfrågan och att arbeta med det första steget i lokalförsörjningsprocessen. Resultatet av fullmäktigeberedningens arbete blir därmed ett underlag för Lokalresursgruppen att sedan arbeta vidare med. Gruppen består av tjänstepersoner från samtliga förvaltningar samt nyckelpersoner, vilka gemensamt arbetar med kommunens lokaler och sammanställer prioriterat förslag till investeringsbudget.

Lokalförsörjningsprocessen.

Kommunen är medveten om att skolstrukturen sätter villkor för våra medborgare i ett vidare perspektiv till exempel färdmedelsval, folkhälsa och klimatomställning. Därför har kommunens styrdokument för dessa frågor inkluderats i arbetet med den nya skolstrukturen.

1.3. Ett kommunalt uppdrag

Det är upp till varje kommun att ta fram och definiera sina egna inriktningar, eller kriterier, som ska ligga till grund för den lokala skol- och förskolestrukturen. Begrepp som *nära* definieras inte i skollagen och kan behöva ställas i relation till andra begrepp som till exempel *kapacitet*. Definitioner kan även behöva vara differentierade utifrån ålder eller stad kontra landsbygd.

För att möjliggöra en robust och långsiktigt hållbar struktur behöver det kommunala uppdraget att utforma skolstrukturen bygga på tydliga politiska ställningstaganden.

Sedan den 1 januari 2020 är barnkonventionen svensk lag och detta innebär att det ställs högre krav på att kommuner ska arbeta på ett strukturerat sätt i frågor som berör barns rättigheter. Behovet av fokus på arbetet med barns rättigheter i fysisk planering och stadsutveckling ökar. Att säkerställa att barns och elevers utrymmen värnas är extra viktigt i städer som växer och förtätas. Fullmäktigeberedningens arbete med skolstrukturen bygger på ett barnperspektiv där barn är i fokus och där skolstrukturen på olika sätt ska bidra till likvärdighet och goda arbets- och lärmiljöer.

1.4. Avgränsningar i arbetet och rapportens indelningar

Fullmäktigeberedningens arbete handlar om den fysiska skolstrukturen och lokalplanering. Arbetet tar inte upp strukturer inom förskolan och grundskolan som i övrigt berör organisation och verksamhetsplanering om dessa inte bedöms påverka, eller ligga till grund för, den fysiska strukturen.

Generellt då en verksamhet vill lämna sina lokaler, oavsett om det handlar om att kontorslokaler eller eventuell avveckling av en skola eller förskola, tas detta vidare till Lokalresursgruppen. Detta för att inventera om lokalerna kan nyttjas av annan kommunal verksamhet. Vad som händer med lokaler som eventuellt lämnas av verksamheten inom Barn och utbildningsförvaltningen hanteras inte inom ramen för fullmäktigeberedningens uppdrag.

Denna rapport behöver läsas i sin helhet för att bidra till en förståelse för den tänkta skol- och förskolestrukturen. Här presenteras kort de olika delarna:

Kapitel ett ger en inledning till arbetet med bland annat mål och syfte för uppdraget.

Kapitel två presenterar utgångspunkter för underlaget i form av befolkningsprognosen och underlag av kapacitetsdata som arbetats fram. Detta utgör en grund i skolverktyget som används i arbetet med strukturen. Även barnrättsperspektiv och medborgardialoger ligger till grund för kommande beslut i skol- och förskolefrågor.

Kapitel tre innehåller nio definitioner, vilka är politiska inriktningar som utgör en vägledning i arbetet med fysiska strukturen.

Kapitel fyra beskriver den långsiktiga skol- och förskolestrukturen i skolverktygets grafiska bilder och kompletterande texter. Målbilderna för strukturen bygger på de politiska inriktningar som definierats i rapporten.

Kapitel fem beskriver olika konsekvenser för stad och landsbygd av skolstrukturens planerade målbilder. Även verksamhetskonskvenser beskrivs.

Kapitel sex innehåller arbetets slutsats och här presenteras en prioriterad åtgärdslista för skola och förskola. Här finns även en prioriteringsordning av åtgärder i utemiljöer.

Kapitel sju handlar om hur arbetet med att nå målbilderna för den fastställda skol- och förskolestrukturen ska hanteras framåt.

Kapitel åtta och nio innehåller förteckningar på vilka som deltagit i arbetet med strukturen samt över litteratur och styrdokument.

2. Presentation av framarbetat underlag och verktyg

2.1. Kvalitetssäkrad befolkningsprognos

För att kommunen ska arbeta effektivt, resurssnålt och långsiktigt hållbart behöver den kommunala organisationen kunna göra behovsbedömning av kommunens verksamheter, exempelvis förskola, skola och äldreomsorg. Befolkningsprognosen är ett viktigt underlag till denna behovsbedömning. Befolkningsprognosen används även som underlag i kommunens budget. Befolkningsprognosen är en utgångspunkt i fullmäktigeberedningens arbete.

2.2. Skolplaneringsverktyget

Östersunds kommun använder ett digitalt GIS-baserat verktyg i arbetet med att planera för lokaler till förskola och grundskola. Skolplaneringsverktyget arbetar med parametrarna barn/elever på adresspunkt och enheter för förskola respektive grundskola (kommunala och fristående) med angiven kapacitet. Verktyget kopplar sedan ihop barn/elever med respektive enhet utifrån närhet på totalen. Det gör att verktyget både kan grafiskt illustrera hur ett nuläge ser ut och möjliggöra laboreringar där enheternas kapacitet och geografiska placering ändras. I verktyget är även befolkningsprognosen inlagd vilket möjliggör en långsiktig lokalplanering.

Skolplaneringsverktyget skapar alltså förutsättningar för att hitta en resurseffektiv skolstruktur, det vill säga rätt kapacitet på rätt ställe. Det är dock viktigt att komma ihåg att skolplaneringsverktyget inte visar var barn/elever faktiskt är inskrivna.

Skolplaneringsverktyget är till för att kunna ha en långsiktig robust skolstruktur, det vill säga lokalplanering. Verksamhetsplaneringen behöver sedan ske parallellt med detta arbete.

2.3. Kapacitetsdata

Inom Fullmäktigeberedningens arbete har en kapacitetsbedömning gjorts av de kommunala förskolorna och grundskolorna. Kapacitetsbedömningen är genomförd utifrån ett antal kapacitetspåverkande parametrar och sammanställd i en jämförande matris (se tabell nedan). De parametrar som studerats och gäller för både förskolan och skolan är ventilation (luftflöden), brand (utrymning), kapprum (arbetsmiljö), kök (typ av kök och kapacitet), matsal (antal sittplatser), friyta (utemiljö), antal toaletter och för grundskolan tillkommer även verksamhetslokaler (antal klassrum), tillgång på omklädningsrum och dusch i idrottshallar och tillgänglighet.

De färgmarkeringar som används för att illustrera nuläget och behovet av åtgärder vid enheterna är grön, orange och röd. Färgerna anger inte ett generellt renoveringsbehov, utan är kopplade till åtgärder av ovan nämnda parametrar. Grönt innebär att inga eller endast mindre åtgärder behövs för att över tid uppnå maxkapacitet. Orange innebär att större åtgärder behövs för att över tid uppnå maxkapacitet. Röd innebär att mycket stora åtgärder behövs för att över tid uppnå maxkapacitet. I några fall har det bedömts att det är så stora brister och behov av åtgärder att kapaciteten har fått skrivas ned för enheten med omedelbar verkan. Dessa enheter är Tavelbäcksskolan, Storvikensskolan, Norra skolan och Treälvsskolan. I samtliga fall handlar det då om att de luftflöden som är projekterade inte är tillräckliga för att klara den tidigare bedömda maxkapaciteten. För förskolornas del är det några enheter som behöver säkerställa att det totala antalet personer inte överskrids i lokalerna tills åtgärder är genomförda.

Grundskolor	Förskolor
Centrala stan	Centrala stan
Norra skolan	Astern
Parkskolan	Balders Hage
Körfältsskolan	Campus
Odenslundsskolan	Stadsdel norr
Fagervallsskolan	Linnéan
	Mosippan
	Regnbågen
	Jägarvallen
	Remonthagen
	Solliden
Lugnvik	Lugnvik
Lugnviksskolan	Mjölnargränd
	Brittsbo
	Sjöängen
Odensala	Odensala
Tavelbäcksskolan	Bäcken
Lillsjöskolan	Lillgården
Odensalaskolan	Lingonet
Fjällängsskolan	Luktärtan
	Stallet
Torvalla	Torvalla
Torvallaskolan	Blåhammaren
Mimergården	Gimlegården
Ängsmogården	Jägargården
	Kronan
	Kärven
	Lillfjället
	Ottfjället
	Skogsgården
	Smörkransen
Frösön	Frösön
Arnljotskolan	Fröja
Vallaskolan	Frösödal
Östbergsskolan	Lövsta
Orrvikens skola	Rådmansparken
	Videgården
	Önegården
	Östberget
	Orrviken
Brunflo med landsbygd	Brunflo med landsbygd
Kastalskolan	Backen
Sörgårdsskolan	Dungen
Storvikens skolan	Miklagård
Marieby skola	Storviken
Ångsta skola	Sörgårdsskolan
Fåkers skola	Marieby
	Tandsbyn
	Trollsåsen
Lit och norra landsbygden	Lit och norra landsbygden
Treälvsskolan	Treälven
Häggenås skola	Skogsgläntan
Bringåsens skola	Solbacken
	Bringåsen
	Lillsjöhögen

Kapacitetsbedömning av de kommunala grundskolorna och förskolorna.

2.4. Barnrättsperspektiv

Sedan den 1 januari 2020 är Barnkonventionen svensk lag och detta innebär att det ställs högre krav på att kommuner ska arbeta på ett strukturerat sätt i frågor som berör barns rättigheter. Behovet av fokus på arbetet med barns rättigheter i fysisk planering och stadsutveckling ökar. Att säkerställa att barns och elevers utrymmen värnas är extra viktigt i städer som växer och förtätas.

Att arbeta fram en hållbar och långsiktig skol- och förskolestruktur är ett sätt skapa förutsättningar för likvärdighet för alla barn och elever i Östersunds kommun. Att ha ett starkt barnrättsperspektiv när det gäller inflytande och delaktighet är viktigt. Barn och elever, som berörs av förändringar på sin förskola eller skola, ska få vara delaktiga och ha inflytande i processen. Vid varje större förändring på förskolor och skolor ska en barnkonsekvensanalys tas fram. Det pågår ett omfattande arbete inom Östersunds kommun och Barn och utbildningsförvaltningen kring implementering av barnkonventionen samt att säkerställa att man ständigt arbetar med barns bästa i fokus.

2.5. Medborgardialoger

I Brunflo Södra finns över tid runt 150–190 skolelever och runt 100 förskolebarn som berörs av förskole- och skolstrukturen. Idag finns två skolenheter, två kommunala förskolor och en fristående förskola i området. Vägvalet vi står inför är renovering och ombyggnation av befintliga lokaler eller satsa på nybyggnation på någon ort, alternativt en kombination av dessa. Befintliga lokaler i Brunflo Södra har stora brister i lär- och arbetsmiljöer och fastigheterna uppskattas vara i dåligt skick. Fullmäktigeberedningens uppdrag handlar om att beskriva vad som är hållbara enheter i landsbygd och stad. För att vara en hållbar enhet behöver även verksamheten kunna organisera sig på ett bra och hållbart sätt.

Ett dialogdirektiv för genomförande av medborgardialog i Brunflo Södra fastställdes 2021-12-22. En rapport av resultatet från medborgardialogen sammanställdes till 2022-03-31 och innehåller en sammanställning av följande delar:

- Medborgardialogen med berörda vårdnadshavare och barn/elever i Ångsta, Tandsbyn och Fåker.
- Medborgardialogen med elever från Ångsta och Fåker skola.
- Inskickat material från allmänheten till funktionsbrevlådan för medborgardialogen.

Förstudier pågår kring Ångsta, Tandsbyn och Fåker som Teknisk förvaltning ansvarar för. En analys kommer sedan att göras utifrån resultatet av förstudien och de synpunkter som kom in under medborgardialogen. Denna kommer därefter att ligga till grund för beslut kring utformningen av skol- och förskolestrukturen i Brunflo Södra.

3. Definitioner som ger vägledning i kommande planering

3.1. Närhet

Fullmäktigeberedningen fastslår att det är önskvärt att sträva efter att barn och elever i förskolan och årskurs F-3 generellt har närmare till sin förskola och skola, än elever i årskurs 4–9, där det är acceptabelt att ha något längre väg till skolan. I fråga om vad som anses närliggande för elever i grundskolan, kan utgångspunkt tas i Östersunds kommuns skolskjutsreglemente (Skolskjutsreglerna för förskoleklass, grundskola och grundsärskola är fastställda i Kommunfullmäktige 2020-06-17). Elever som inte omfattas av rätten till skolskjuts bör anses ha nära till skolan.

Fullmäktigeberedningen fastslår att inriktningen för förskolans del ska vara att så många som möjlighet har så nära som möjligt till förskolan, utifrån hur tätt förskolorna i staden kan placeras givet att enheterna framåt ska byggas större.

I fråga om förskolor behöver begreppet närhet ses i ljuset av att fullmäktigeberedningen, under stycke 3.4, föreslår att förskolan i staden ska sträva efter en minsta storlek på ca 68 platser och att generellt ha en maximal storlek på 100–120 platser. Givet detta, går det inte att definiera begreppet närhet för förskolor i staden i antal kilometer. Inriktningen skall i stället vara att så många som möjlighet har så nära som möjligt till förskolan utifrån hur tätt förskolorna i staden kan placeras givet att enheterna framåt ska byggas större.

Begreppet *närhet* är ett relativt begrepp som har en stor roll att spela i skolstrukturfrågor. Vid en utblick mot andra kommuner blir det tydligt att begreppet hanteras olika. Närhet beskrivs ofta utifrån avstånd i meter, eller kilometer, men även i antal minuter som man bedömt att det är rimligt att promenera. Det är vanligt att ange differentierade avstånd efter ålder, att barn bedöms klara av att ta sig olika långt beroende på ålder. Definitionen för närhet behöver även differentieras utifrån stad och landsbygd, då förutsättningarna är väsentligt olika.

Att ha relativt nära till en förskola eller grundskola kan innebära att fler barn och elever går eller cyklar mellan hemmet och förskolan eller skolan. Ökar avståndet alltför mycket kommer fler att i stället åka buss eller transporteras med bil. För att möjliggöra att vi kan nå de mål som finns både kommunalt, regionalt och nationellt för folkhälsa och klimat är det bättre om enheter där det är möjligt placeras på ett avstånd som inbjuder till att vårdnadshavare, barn och elever i första hand väljer att gå eller cykla. Det är också viktigt att skolvägen är trygg och säker, särskilt då elever i årskurs 4–9 oftare går eller cyklar själva till skolan. Kollektivtrafikens linjenät och turtäthet behöver likaså harmoniera med skolstrukturen. På landsbygden råder andra förutsättningar till exempel i avstånd, säker skolväg och antal enheter än i staden, vilket behöver tas hänsyn till såsom anges ovan.

Östersunds kommun har 49 förskolor, 25 grundskolor och 2 grundsärskolor (varav en inryms i en grundskola). Det ska noteras att Storsjöskolan för närvarande byggs om och att den första etappen kommer att stå klar till höstterminen 2022. Där kommer kommunens grundsärskola att samlas och integreras med grundskolan. De allra flesta (40 förskolor och 18 skolor) ligger i staden och ett mindre antal (9 förskolor och 7 skolor) ligger på landsbygden.

Det behöver säkerställas att de ekonomiska resurserna i hög grad kan läggas på pedagoger och undervisning, i stället för på lokaler och hyror.

”Kostnaden för lokaler utgör cirka 17 procent av den totala kostnaden för utbildningsverksamhet. Detta innebär att lokalerna utgör den näst största kostnadsposten för grundskolans utbildningsverksamhet. Den enskilt största kostnadsposten i undervisningsverksamheten är utbildning/personal, främst lönekostnader för lärare och skolledning. Eftersom lärarna visat sig ha den största effekten på elevernas resultat försöker många kommuner hitta lösningar som frigör medel för satsningar på dessa resurser. En sådan lösning kan vara att minska lokalernas andel av den totala kostnaden för utbildningsverksamheten och i stället satsa på duktiga lärare och övrig personal” (Kapacitetsutredningar Skollokalerna, s.8).

Vad gäller landsbygden ska inriktningen vara att i princip behålla antalet befintliga enheter. Här fyller enheterna en viktig funktion trots att de ofta är mindre och bör så långt det är möjligt prioriteras och värnas. Landsbygdsskolorna är viktiga både för att hela kommunen ska leva och vara attraktiv att bo i, men också för att barn och elever som bor på landsbygden inte ska ha för långa pendlingsavstånd.

Samhällsplaneringen och däribland skolstrukturen lägger fast förutsättningar för individens livsstilsval. Skolstrukturen behöver vägas av mot flertalet frågor såsom; ekonomi och organisation hos Barn och utbildningsnämnden, klimatmål, färdmedelsfördelning, folkhälsa, framtida vårdkostnader, studieresultat samt framkomlighet och säkerhet i transportsystemet. I flera styrdokument exempelvis översiktsplanen Östersund 2040, klimatprogrammet och klimatstrategin samt folkhälsostrategin finns mål som har koppling mot skolstrukturens utformning.

De kan sammanfattas i följande fyra punkter:

- Nära bostaden
- Mindre enheter för att minska upptagningsområdena och därmed möjliggöra aktiva transporter
- I anslutning till infrastruktur för aktiva transporter
- Tillgång till utemiljö som stärker individens utveckling

Det är alltså behov av att hitta en balans mellan samtliga ovan nämnda frågor och mål och tillräckligt nära för att vårdnadshavare, barn och elever ska välja att gå, cykla eller åka kollektivt och antalet enheter i organisationen.

3.2. Samlokaliserad förskola och skola som flexibel enhet

Fullmäktigeberedningen föreslår att det på landsbygden ska, i så stor utsträckning som möjligt, eftersträvas samlokalisering mellan förskola och grundskola.

Fullmäktigeberedningen föreslår även att en mindre skola i staden skulle kunna samlokaliseras med en förskola för att på så sätt bilda en större, flexibla och mer resursstark enhet.

Enheter på landsbygden har oftare ett mindre barn- och elevunderlag än enheter i staden och skolor och förskolor på landsbygden kan därför med fördel samlokaliseras. Samlokalisering möjliggör ett flexibelt utnyttjande av lokalerna då barn- och elevkullarna varierar i storlek över åren. Det ger förutsättningar för en långsiktig och robust struktur på landsbygden som bidrar till utveckling i hela kommunen. Även andra funktioner såsom kök, matsal och personalutrymmen kan samutnyttjas vilket skapar en robust och effektiv enhet.

Samlokaliseringen möjliggör också att enheten blir större så att tillagningskök kan finnas. Det är en viktig funktion både utifrån matkvalitet och minskad klimatpåverkan, men framför allt utifrån krisberedskap. Detta sker redan idag, till exempel i Orrviken och det planeras för

att förskolan och skolan i Häggenås samt i Marieby byggs ihop för att på samma sätt kunna samnyttja lokaler.

Utöver samlokalisering av förskola och skola kan också samlokalisering med andra samhällsviktiga verksamheter beaktas när så är möjligt.

3.3. Storlek på enheter

Fullmäktigeberedningen föreslår att kommunen i staden ska sträva efter en grundskola med flera paralleller då den blir mer hållbar än en liten skola med en klass per årskurs. En skola i staden med årskurserna F-9 kan med fördel bestå av parallella klasser, i årskurserna 4–9, för att kunna vara en skola som har de resurser som krävs. Det behöver finnas en flexibilitet i hur många paralleller en skola har och hur den är stadieindelas.

Fullmäktigeberedningen föreslår att en skola på landsbygden kan vara så kallat enparallellig. Fullmäktigeberedningen föreslår att förskolan behöver sträva efter en minsta storlek på ca 68 platser och att generellt ha en maximal storlek på 100–120 platser.

Ska grundskolan nyttjas på ett effektivt sätt kan årskurserna 4–9 ha parallella klasser. Detta beror på att de praktiska ämnena, till exempel NO, slöjd och hemkunskap, med krav på tillhörande specialsalar för årskurserna 4–9 är kostsamma. De resurser som är svårt att få till för en mindre skola är till exempel elevhälsa och hemspråksundervisning.

Hur skolan ska vara stadieindelas beror på var den är lokaliserad och hur det ser ut i den geografiska kontexten. Staden respektive landsbygden har olika förutsättningar som vi beskrivit tidigare i rapporten. Grunden är att stadieindelningen ska följa skollagens stadieindelning. Det behöver i övrigt finnas en flexibilitet i hur många paralleller en skola har och hur den är stadieindelas. En enhet är inte hållbar om den är för liten, men det behöver finnas öppenhet i att hitta olika sätt att lösa strukturen på.

Skillnad ska dock göras mellan stad och landsbygd. På landsbygden kan enheter som i staden skulle anses vara för små, accepteras då det vid en sammantagen bedömning är av värde för kommunens struktur i stort och med tanke på närhetsfaktorn är viktigt att ha en god spridning av skolor och förskolor på landsbygden. Fullmäktigeberedningen föreslår därmed att en skola på landsbygden kan bestå av en parallell. Digitala samarbeten skolor emellan skulle kunna vara ett sätt att göra de mindre enheterna mer resurseffektiva.

3.4. Beläggningsgrad

Fullmäktigeberedningen föreslår att kommunen på ett tydligare sätt behöver skilja på lokalplanering och verksamhetsplanering. Fullmäktigeberedningen föreslår att den planerande beläggningsgraden för förskolan ska ligga på mellan 95–97%. Vidare föreslår Fullmäktigeberedningen att den planerade beläggningsgraden för grundskolan ska ligga på mellan 85–90%.

Byggnader är långsiktiga strukturer, en byggnad kan stå i minst 100 år. Staden ändras ideligen och det är hård konkurrens om marken. Det finns ingen outnyttjad mark att tillgå utan det handlar om omvandling av redan bebyggd mark framöver, vilket medför ökade kostnader. Lokalplaneringen behöver ha en långsiktig robusthet att svälja ökning och minskningar i årskullarna. Det är dessutom, av erfarenhet, alltid lättare att bromsa byggplaner än att snabba upp dem.

Verksamhetsplaneringen behöver i stället användas för att effektivisera nyttjande av lokalerna och fylla de organisatoriska enheterna.

Om överkapaciteten blir stor, dvs om det blir för många tomma platser så ökar lokalkostnaden per barn, eller per elev, vilket gör att resurserna för undervisning och pedagoger minskar.

Förskolan

Kommunfullmäktige har beslutat om att befolkningsprognosen, dvs 100 % av barnen 1–5 år ska användas i förvaltningarnas planering. Barn- och utbildningsnämnden har beslutat att kommunen ska lokalplanera för att 100% av alla barn i åldern 1–5 år ska ha en plats i förskolan. Det innebär i praktiken att det redan i planeringen finns cirka 5 % överkapacitet på totalen i förskolan. Detta eftersom förskolan inte är obligatorisk och 100% av barnen i åldern 1–5 år inte skrivs in i den kommunala förskolan.

Enligt genomgång av de senaste årens beläggning i förskolan vet vi att maxbeläggningen sker i majmånad. Även om beläggningen varierar under året behöver ändå maxbeläggningen vara dimensionerande för lokalplaneringen. Det vill säga alla barn behöver få plats när behovet är som störst. I den demografiska ramtilldelningen används måttet 94,6 % av befolkningsprognosens barn. När vi studerar de senaste årens utfall framgår det att vid den högsta efterfrågan av platser i förskolan övertrasseras detta barnantal. Behovet är alltså vid maxefterfrågan högre än 94,6 % av befolkningsprognosen. För att kunna hantera snabba förändringar i demografi, efterfrågan eller lokaler bedöms det som rimligt att ha mellan 3–5 % luft i systemet.

I verksamhetsplaneringen kan det, under några av årets månader då färre barn är inskrivna, innebära att några avdelningar hålls stängda på några utvalda förskolor. Under februari till maj har vi flest barn inskrivna i förskolan under året och augusti och följande månader har vi stadigt det lägsta antal barn inskrivna. Det är då mindre sårbart för organisationen att låta några av de större förskolorna fungera som gummiband och dra ner på antalet öppna avdelningar, än att låta mindre förskolor stänga ner hela verksamheten under perioder med färre barn. Detta har färgat den långsiktiga förskolestrukturen.

Grundskolan

Barn- och utbildningsnämndens planeringstal är för närvarande, gällande gruppstorlekar i grundskolan, 25 elever per klass. Lokalerna behöver dock tillåta grupper på i genomsnitt 28, max 30, elever per klass för att klara de toppar som kan uppstå under vissa läsår.

Beläggningsgraden i Östersunds kommuns grundskolor har, de senaste 20 åren, varierat mellan ca 75–85 %. Vissa områden har under detta tidsspän periodvis haft lägre beläggning och andra högre. Fullmäktigeberedningen föreslår att en planerad beläggningsgrad i grundskolan på 85 – 90% är en rimlig nivå, vilket i så fall då innebär en planerad överkapacitet på 10–15%. En överkapacitet på minst 10% bedöms som absolut nödvändig i planeringsarbetet för att en viss flexibilitet ska finnas i organisationen. Detta är framför allt kopplat till de fluktuationer som kan uppstå mellan olika läsår utifrån söktryck till friskolor samt förändringar i elevgrupperingar mellan olika årskurser. Den kommunala skolan är alltid skyldig att kunna ta emot en elev även om den tidigare gått i friskola vilket som sagt medför att en viss överkapacitet måste finnas. En omvärldsbevakning visar att en överkapacitet på minst 10 % också används som en planeringsförutsättning i många andra kommuner, bland annat i Umeå, Linköping, Uppsala, Malmö och Stockholm stad.

3.5. Socioekonomi

Fullmäktigeberedningen ser det som önskvärt att Östersunds kommun fortsätter bevaka frågan om socioekonomins roll i geografiska områden.

Att beskriva hur socioekonomi påverkar skolstrukturen är idag en utmaning. Socioekonomin i ett geografiskt område påverkar i högsta grad skolornas inre arbete på olika sätt, men vilken roll den har gentemot den fysiska skolstrukturen är inte lika tydlig. Frågan är vilket avtryck den fysiska skolstrukturen, dvs. lokaliseringen av förskolor och skolor, ger i olika områden och om den kan bidra till minskad segregation.

I arbete med jämlika livsvillkor och hur stadens form påverkar detta har forskningen konstaterat att begreppet samhällelig närvaro har en betydelse (Legeby 2017). Samhällelig närvaro kan beskrivas som att samhällets olika servicefunktioner finns fysiskt representerad i stadsdelen och därmed både ger tillgång till lokal service och bär på ett signalvärde att samhället prioriterar de boende i stadsdelen. När det gäller skola och förskola kan frågan dock betraktas från två håll. Å ena sidan är det positivt med lokalisering av skolor och förskolor med god närhet både utifrån resonemanget om samhällelig närvaro och utifrån att möjligheten till mobilitet kan vara begränsad i områden med socioekonomiskt svag befolkning. Å andra sidan finns en risk i att lokalisera en skola eller förskola i ett allt för homogent område befolkningsmässigt eftersom det kan få oönskade inlåsnings effekter, det vill säga att barn och elever enbart träffar de som bor i det egna området.

Även om skolstrukturen skulle stödja en blandning av barn och elever från olika socioekonomiska områden påverkar det fria skolvalet, där föräldrar själva väljer förskola och skola för sina barn, den faktiska blandningen i respektive enhet. Genom framtida *stadsrumsanalyser* hoppas vi att kommunen framöver kommer att kunna visa på vilken roll som socioekonomi spelar i geografiska områden.

3.6. Kök

Fullmäktigeberedningen slår fast att det är önskvärt att maten tillagas nära barnen och eleverna och att enheterna har egna tillagningskök.

Det ger kortare varmhållningstider och minskade transporter, jämfört med mottagningskök. I tillagningskök finns även bättre möjlighet att anpassa antalet portioner som tillagas och därmed minska matsvinnet. Tillagningskök ger även bättre förutsättningar att spara mat och servera vid annat tillfälle samt är mer robust gällande bemanning och i kriser (Riktlinje för måltid). I riktlinjen framkommer att maten ska serveras så nära serveringen, i tid och rum, som möjligt och att varmhållningstiderna behöver hållas korta.

I och med att både förskolor och skolor blir större enheter, så bör man satsa på tillagningskök i den utsträckning det är möjligt. Kostnader effektiviseras då enheter blir större och antalet enheter som respektive kök ska täcka in minskar. På landsbygden där enheter generellt är mindre bör man ändå satsa på att tillagningskök, av exempelvis kvalitetskäl och krisrobusthet. I ett förändrat klimat ökar andelen extremväder och att ha tillagningskök på landsbygden minskar verksamhetens sårbarhet. Vid förändring till en ny skolstruktur behöver köken vara en viktig och genomtänkt parameter.

3.7. Dygnet runt-verksamhet

Fullmäktigeberedningen föreslår att kommunen ska erbjuda dygnet runt-verksamhet samt att det genomförs en analys avseende var det är mest lämpligt att verksamheten lokaliseras.

Vi har idag runt 45 barn inskrivna i verksamheten som är lokaliserad till Remonthagens förskola. Bland de som har behov av verksamheten finns personer som arbetar bland annat inom vården, äldreomsorgen, SJ och inom handeln. Ett flertal arbetar långa pass på helger och andra har till exempel tvåskiftsarbete.

I den socioekonomiska analys som finns över kommunen framgår det tydligt att det finns skillnader i befolkningens behov och förutsättningar utifrån geografi. Delar av staden har särskilt stora utmaningar. Att det i socioekonomiskt svaga områden finns institutioner och verksamheter som innebär att samhället finns närvarande ger reella förutsättningar för människor att delta i och ta del av dessa. Där befolkningen har begränsade resurser har det lokala utbudet än större betydelse för vilka livschanser och livsvillkor som skapas än i andra områden. (Legeby 2017) Ett konkret exempel på effekten av samhällsnärvaro i socioekonomiskt svaga områden är att ensamstående utan tillgång till bil med gångavstånd till en förskola med dygnet runt-verksamhet och god tillgänglighet med kollektivtrafik ges förutsättningar att ta andra arbeten, vilket kan gynna familjens livsvillkor positivt.

Lokaliseringen av dygnet-runt-verksamhet ska styras av följande parametrar:

- närhet dvs gångavstånd till hållplats för kollektivtrafikens stomlinjer (linje 1 Valla C-Lillänge och linje 6 Brittsbo-Torvalla C). Detta då dessa linjer har längst öppettid och högst turtäthet vilket skapar god tillgänglighet för resor utan bil.
- att precis som för övriga förskolor ligga nära bostaden i stället för nära arbetsplatser. Arbetsplatser är mindre geografiskt beständiga vilket kan ge förskolekapacitet på fel plats om arbetsplatserna flyttar på sig.
- närhet för kommunens socioekonomiskt mest utsatta för att möjliggöra förutsättningar för jämlika livsvillkor.

3.8. Byggnaden; synen på paviljonger, krav för hållbart byggande

Fullmäktigeberedningen slår fast att förskolor och skolor ska ha goda arbets- och lärmiljöer. Fullmäktigeberedningen föreslår att den långsiktiga skolstrukturen ska byggas med permanenta och hållbara lösningar. Fullmäktigeberedningen föreslår att när det gäller byggnader som barn vistas i ska giftfritt och kemikaliesmarta val väga tungt.

I de fall det inte är möjligt att lösa akut uppkomna lokalbehov till exempel vid renoveringar i den befintliga strukturen är paviljonger ett tänkbart alternativ. Alla pedagogiska lärmiljöer ska dock vara miljöer som uppmuntrar och bidrar till lärande (Funktionsprogram för Förskola i Östersunds kommun och Funktionsprogram för Grundskola och skolbarnomsorg i Östersunds kommun, fastställda av Barn och utbildningsnämnden 2019-11-04).

För att utveckla fullmäktigeberedningens ordval av permanenta och hållbara lösningar ges här fyra beskrivningar:

Vid lokalisering och planläggning av grundskola och förskola ska i möjligaste mån tomten medge viss möjlighet till att utöka verksamheten. Det kan vara extra ytor för friyta, nybyggnad, tillbyggnad och transportytor. Det ger en robusthet, ett effektivt resursutnyttjande, en långsiktig hållbarhet och förutsättningar att möta en ökad tillväxt.

Genom hur vi bygger vår stad, gestaltar byggnader och hur vi rumsligt organiserar olika verksamheter förmedlar vi samhällets syn på vad som är viktigt och vad som får synas, på värderingar och maktrelationer och hur vi relaterar till varandra (Legeby 2017). Skolor har historiskt varit framstående byggnader i staden. De sänder med sin arkitektur signaler om betydelse och omsorg om lärandet och individen. För att framgent skapa ett socialt hållbart samhälle måste vi förstå vilken roll den byggda miljön spelar och kraften som finns i det. Hur fördelar vi satsningar i olika delar av staden? Vid nybyggnation, ombyggnation eller tillbyggnad av, i första hand, grundskolor ska därför byggnadens arkitektur ses i ett större perspektiv, som en jämlikhetsparameter.

När det gäller byggnader som barn vistas i ska giftfritt och kemikaliesmarta val väga tungt. Att använda sig av certifieringar som är beslutade gör det lättare att göra rätt val. Enligt tidigare beslut i Kommunfullmäktige krävs till exempel vid nybyggnation att silvernivån i Miljöbyggnad uppfylls (Klimatstrategi, punkt 38, fastställd av Kommunfullmäktige 2019-09-26). I övrigt är ambitionen att nationella riktlinjer och krav ska följas.

Vidare bör det, utifrån principen om cirkulär ekonomi, eftersträvas att skollokaler ska vara flexibla nog att rymma andra kommunala verksamheter, efter mindre ombyggnad.

3.9. Utemiljö

Fullmäktigeberedningen slår fast att riktlinjer för utemiljöer bör sammanställas i ett funktionsprogram för utemiljöer vid förskola, sär- och grundskola. Fullmäktigeberedningen föreslår också att Boverkets allmänna råd om förskolans och grundskolans friytor bör följas.

”Bedömningen av tillräckligt stor friyta bör ta hänsyn till både friytan per barn och till den totala storleken på friytan. Ett rimligt mått utifrån antalet barn kan vara 40 m² friyta per barn i förskolan och 30 m² friyta per barn i grundskolan. Forskning visar att den totala storleken på friytan helst bör överstiga 3 000 m². På en gård som är mindre, oavsett antal barn, kan en barngrupp få svårt att utveckla lek och socialt samspel på ett sätt som tillgodoser deras behov” (Boverket, 2015, s.54).

Utemiljöer på skolor och förskolor måste betraktas ur såväl pedagogisk som social, ekonomisk, ekologisk och gestaltningsmässig synvinkel. Utemiljön vid förskolor och skolor ska inbjuda till lek, rekreation samt fysisk och pedagogisk aktivitet. Den har stor betydelse för barns och elevers lek samt för lärande och hälsa, på både kort och lång sikt. Genom att tydliggöra behov och nyttan med utemiljöer kan en mer genomtänkt och anpassad organisation skapas, dels hos verksamheterna, dels kring förvaltning och drift av dessa miljöer.

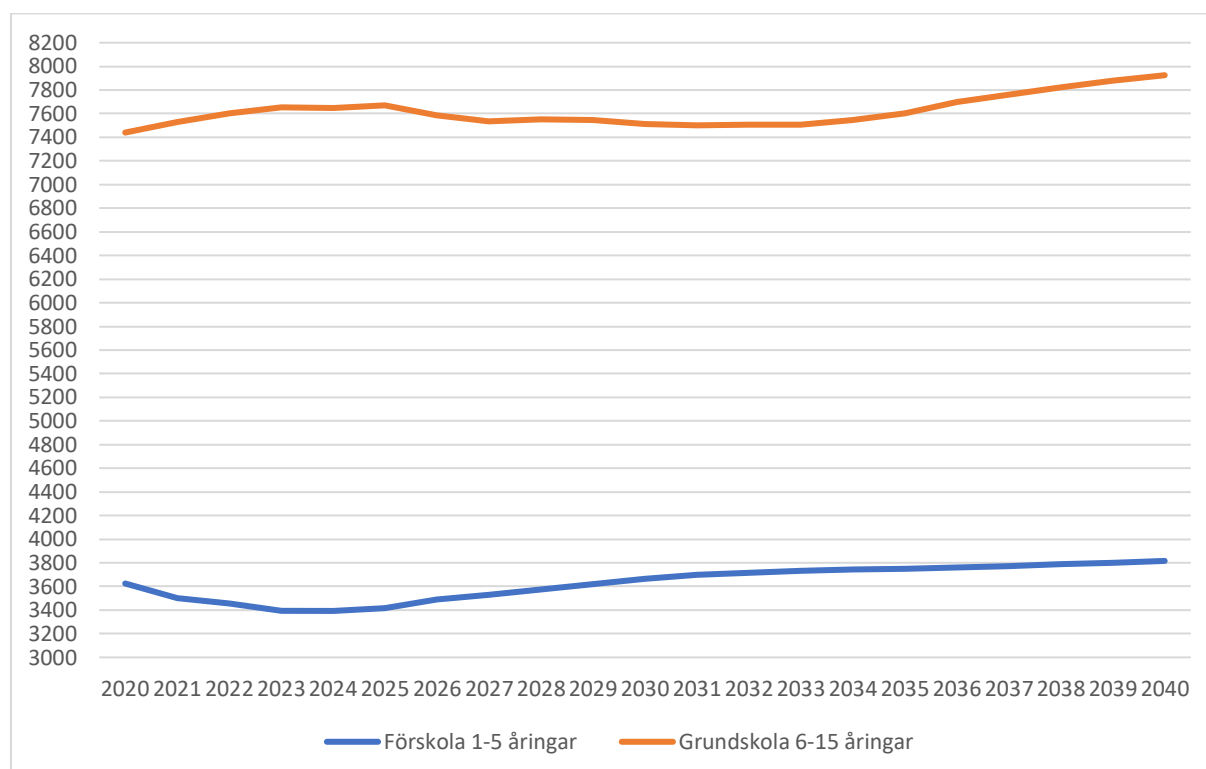
Utemiljöer behöver ses som en viktig del av skol- och förskolestrukturen. Kostnader för utemiljöer är stora, både vid nyetablering och vid större renoweringar samt för drift och underhåll. Det är av stor vikt att reda ut vad som behövs i utemiljöer, men även hur drift och underhåll ska hanteras för att få till utemiljöer som är hållbara ur alla aspekter. Ett funktionsprogram är nu framtaget för förskola och grundskola.

4. Långsiktig skolstruktur för grundskola och förskola

4.1. Grundskola

Dagens kapacitet (hösten 2021) i grundskolan, både kommunal och fristående, är enligt kapacitetsutredningen 8950 platser. Det ger en beläggning på 84%. Mycket drivs denna kapacitet av de tillfälliga paviljonger som tillkommit för att klara stadiindelningen. Utifrån en mer delgeografisk granskning har dock Brunflo och Häggenås ett annat förhållande, där man utnyttjar kapaciteten till fullo, likaså på Norr i staden.

När vi studerar den demografiska utvecklingen för förskolebarn och grundskolebarn så ser vi att kurvorna inte följs åt, se bild nedan. Fram till 2030 har grundskolan sin topp år 2025 för att sedan dala medan förskolan först dalar fram till 2024 för att sedan nå sin topp år 2030. Först 2036 passerar grundskolan antalet från år 2025. Det medför att i de geografier där skola och förskola är samlokaliserade är det resurseffektivt att ta behov av kapacitetsökning för förskolan i grundskolans lokaler under den tiden då det finns en differens mellan de två befolkningskurvorna. Det går alltså enbart fram till år 2036 då kapaciteten i både grundskola och förskola behöver öka. Förstudier behöver klargöra om det praktiskt är möjligt på respektive plats att nyttja grundskolans lokaler för förskoleverksamhet.

Förhållandet mellan förskolebehov och grundskolebehov utifrån befolkningsprognosen.

Dessa skeenden i demografin innebär också att kommunen behöver ha en långsiktighet i sin skolstruktur för att vara robust och hållbar över tid. Det innebär att inte göra sig av med lokalkapacitet i grundskolan under de 10 åren då elevantalen sjunker. Däremot behöver verksamhetsplaneringen skapa ett effektivt nyttjande av lokalerna. Dessa år är också värdefulla för att hantera underhållsskulden i lokalerna vilket bedöms lättare att klara när beläggningsgraden är lägre.

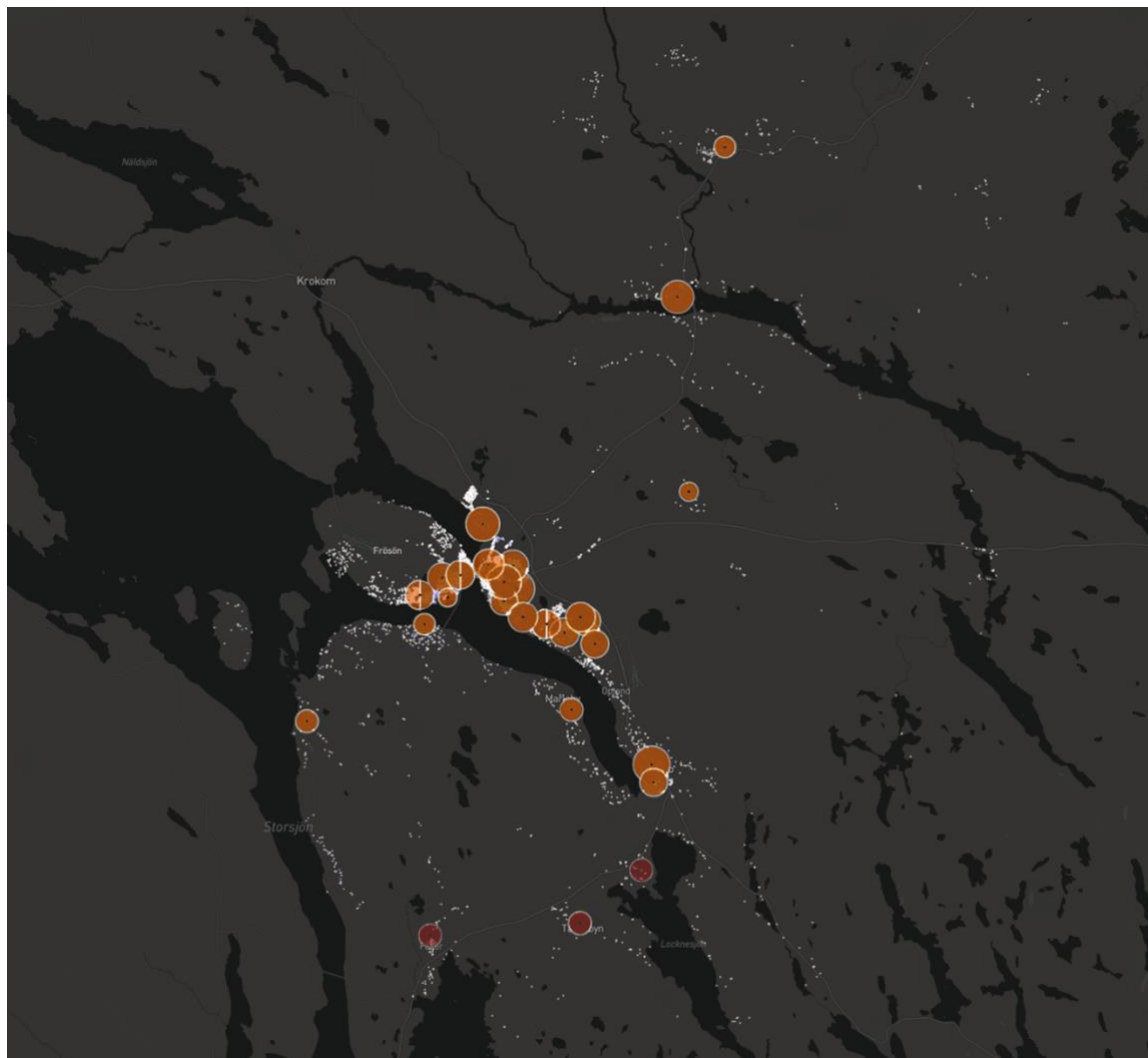
I följande målbilder illustreras de olika grundskolorna med orange cirklar. Storleken på cirkeln är avhängig storleken på skolan. De små prickarna i vitt och blått är elever, enligt befolkningsprognosen för år 2030.

Målbild för grundskolan i staden, kommunala enheter.

Målbild för grundskolan i staden, kommunala och fristående enheter.

Målbild för grundskolan, kommunala och fristående enheter. För södra landsbygden visas olika alternativ i enlighet med texten.

4.2. Målbilden för grundskolan

Målbilden för grundskolans struktur bygger på de politiska inriktningar som definieras i rapporten. Strukturen avväger närhet, geografiskt kapacitetsutnyttjande och skillnaden mellan stad och land. Generellt kan konstateras att landsbygdens egna förutsättningar med en, ofta samlokaliserad, enhet med ett stort geografiskt omland sätter behovet av bibehållen lokalisering. I södra kommundelen finns dock behov av anpassningar för att få en bättre struktur än dagsläget. På landsbygden behöver det finnas en ökad tolerans för överkapacitet och beredskap genom förstudier som visar på handlingsmöjligheter om det behövs ökad kapacitet på lång sikt, det vill säga efter år 2036.

I staden finns flertalet enheter i olika stadielinjelningar och med olika huvudmän. Det finns också många bostadsbyggplaner i olika skeden. Tillsammans medför det en utmaning i att bedöma det framtida behovet av kapacitet i grundskolan. Den hårda konkurrensen om marken i staden innebär att det är riskabelt att göra sig av med skolor som kan behövas på sikt.

Analyserna tydliggör att beläggningsgraden är ojämn över staden, med en lägre beläggningsgrad i centrala staden. Det är starkt ihopkopplat med att det finns tre fristående skolor i detta område. I övriga delgeografier i staden är beläggningsdragen mer i linje med de politiska inriktningarna i rapporten. Målbilden för de kommunala skolorna i centrala staden är dock minimerad till tre enheter och är dessutom de mest centralt placerade skolorna, vilket är en viktig resurs rent strukturmässigt. I praktiken kommer beläggningsgraden vara något mer förskjuten mellan centrala staden och delgeografierna runt om, eftersom en viss andel av eleverna till friskolorna kommer från andra delar än närområdet.

Frösön

I målbilden är Arnljotskolan avvecklad till förmån för en egen två-parallellig F-6 skola i geografin mellan Vallaskolan och Östbergsskolan. Vallaskolan och Östbergsskolan är renoverade och utbyggda för att rymma vardera 650 elever från årskurs F-9. Den nya enheten har dessutom en viktig funktion i renoveringsprocessen som evakueringsskola då vi vill hålla evakueringslösningen på Frösön, för att både skapa närhet för eleverna och för att minska trafikbelastningen på Frösöbron. När det gäller Frösön framöver finns stora osäkerheter i byggplanerna, vilket fortsatt behöver följas och analyseras. Orrvikensskolan är nyligen renoverad och fortsätter som en samlokaliserad F-6/förskola. Den har ett relativt högt kapacitetsutnyttjande och har ingen vidare utbyggnadsmöjlighet. Även här behöver därför befolkningsutvecklingen via eventuella byggplaner följas för att kunna aktivera förstudier för ökad kapacitet vid behov.

Brunflo och södra landsbygden

I Brunflo behöver strukturen dels omfördelas, dels utökas. De två lågstadieskolorna Storvikensskolan och Sörgårdsskolan har ett för dåligt kapacitetsutnyttjande idag. Dessutom behöver kapaciteten på Storvikensskolan skrivas ner påtagligt på grund av ventilationsbrist. Kastalskolan behöver både renoveras och byggas ut för att klara det kapacitetsbehov som finns framåt. Målet är en kapacitet på 600 för årskurs 4–9. Storvikensskolan föreslås fortsatt ha en samlokalisering med en förskola vilket ökar robustheten och flexibiliteten att svälja ökning och minskningar i barn- och elevantalet över tid. Även Sörgårdsskolan kommer ha en viktig funktion för förskolan. I Brunflo finns osäkerheter i byggplanerna samt osäkerheter i hur staten väljer att agera när det gäller förbifart Brunflo. Det gör att befolkningsprognosen och infrastrukturplaneringen måste följas årligen för att kunna avgöra vilken organisation och lokalisering framför allt F-3 skolorna ska ha.

I Brunflos landsbygd behöver lokalerna åtgärdas skyndsamt. Synpunkter som kommit in under medborgardialogen behöver analyseras mot resultatet av de förstudier som pågår. Detta ger vidare vägledning inför beslut. Mariebys skola byggs om till en samlokaliserad F-6 skola med förskola. Förstudie pågår även där.

Torvalla

I Torvalla utnyttjas kapaciteten i Torvallaskolan fullt ut till 350 elever genom att ett antal estetsalar omvandlas till klassrum. I övrigt finns behov av tillbyggnad- och underhållsåtgärder i resterande skolor i Torvalla. Nyttjandegraden är generellt hög i Torvalla och Odensala. För att ha framtida beredskap bör översiktliga förstudier genomföras på befintliga lokaler om vilka eventuella utbyggnadsmöjligheter som finns.

Odensala

I Odensala är den nya Odensalaskolan fullt utnyttjad. Lillsjöskolan går in i den nya Odensalaskolan. Tavelbäcksskolan renoveras och byggs om med samlokalisering förskola till en två-parallellig F-6 skola. Förstudie pågår.

Centrala staden

I centrala staden finns den största fria kapaciteten. De tre fristående skolorna är alla F-9 skolor. Den kommunala strukturen utgörs av två lågstadieskolor; Norra skolan om 200 elever och Fagervallsskolan om 300 elever. Tillsammans med Parkskolans årskurs 4–9 och 525 elever. Ingen ny skola bedöms behövas på Blomstergården inom överskådlig tid men marken behöver reserveras för kommunal service för att ha ett handlingsutrymme. Norra skolan har ett färre antal elever än den generella storleken och det styrs av fastighetens och byggnadernas möjligheter. Lokaliseringen bedöms dock som mycket värdefull i strukturen varför det bör väga tyngre än storleken. Särskilt med tanke på den politiska inriktningen att ju yngre barn desto viktigare är närheten. Om Norra skolan läggs ner finns ingen skola i centrala Östersund. Norra skolan behöver renoveras och anpassas till moderna lärmiljöer. Förstudie behövs.

Lugnvik

Lugnviksskolan är renoverad, ombyggd och har ett högt kapacitetsutnyttjande.

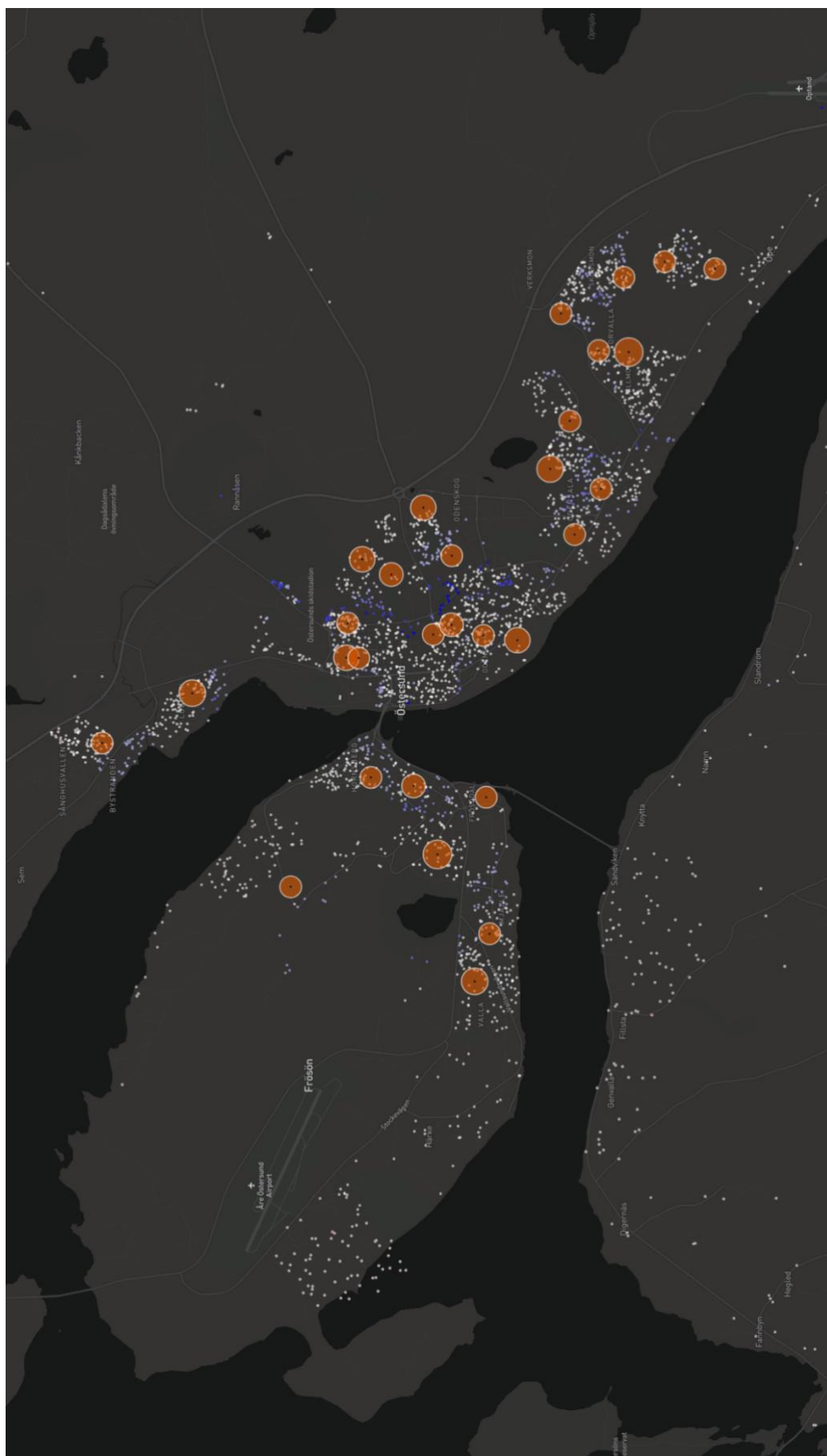
Lit och norra landsbygden

Landsbygden i norr, med Treälven, Häggenås, Lit och Bringåsen, bibehåller alla sina enheter och samlokaliseras generellt med förskolan för att öka robustheten. Kapacitetsutnyttjande är relativt högt. För Treälvsskolan med tillhörande förskola finns behov av att studera samlokaliseringmöjligheter och förbättrad tillgänglighet i sporthallen samt på sikt, efter år 2036, utökningsmöjligheter. Fram till dess ser det ut som att förskolans växande behov kan tas i skolans lokaler, men inte efter 2036. Förstudie behöver genomföras. I Bringåsens skola och förskola behöver köket byggas om till ett tillagningskök för att dels öka matkvalitet, öka klimatnyttan, men framför allt för att öka krisberedskapen.

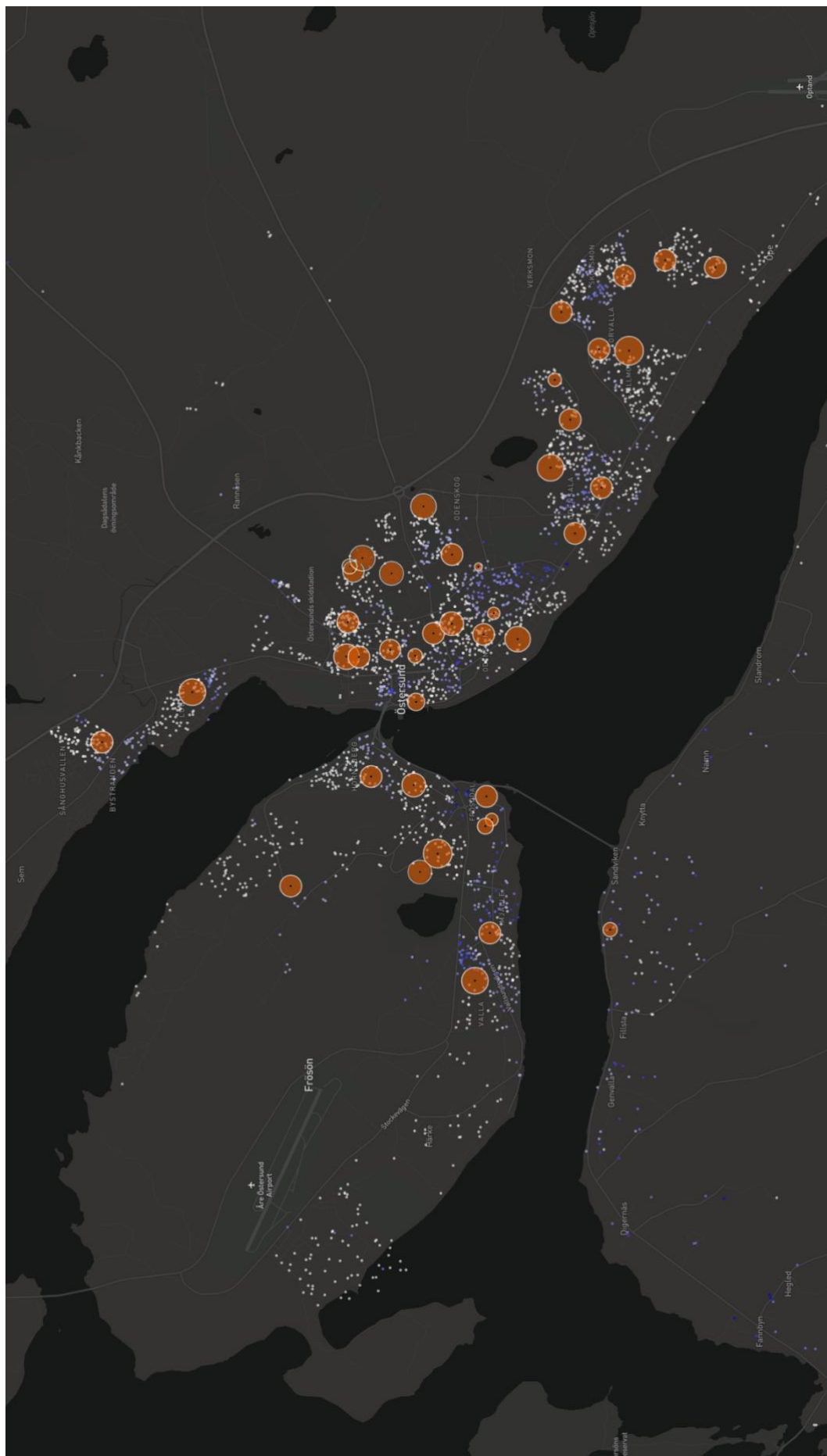
4.3. Förskola

Dagens kapacitet (hösten 2021) i förskolan, både kommunal och fristående, är enligt kapacitetsutredningen 3389 platser. Antalet barn är däremot 3500, vilket innebär att det finns plats att ta emot 96,8 % av barnen.

I lokalplanering använder vi befolkningsprognosen, det vill säga 100 % av 1–5 åringarna. I skolplaneringeverktyget har vi i målbilderna dock tryckt kapacitetsutnyttjandet relativt hårt, upp mot 100–102%. Det innebär att det i praktiken finns en mindre mängd luft (3–5%) i systemet, vilket är i linje med den beläggningsgrad som fullmäktigeberedningen föreslår. Verksamhetsplaneringen behöver årligen skapa en effektiv användning av lokalerna. I följande målbilder illustreras de olika förskolorna med orange cirklar. Storleken på cirkeln är avhängig storleken på förskolan. De små prickarna i vitt och blått är barn, enligt befolkningsprognosen för år 2030.

Målbild för förskolan i staden, kommunala enheter.

Målbild för förskolan i staden, både kommunala och fristående enheter.

Målbild för förskolan i norra kommunen, både kommunala och fristående enheter.

4.4. Målbilden för förskolan

Målbilden för förskolans struktur bygger på de politiska inriktningar som definieras i rapporten. Strukturen avväger närhet, geografiskt kapacitetsutnyttjande och skillnader mellan stad och land. Generellt kan konstateras att, precis som för grundskolan, så är befintliga enheter på landsbygden viktiga för att skapa rimlig närhet. Det geografiska omlandet runt landsbygden olika förskolor är stort och förskolan är en viktig samhällsfunktion för kvarboende och utveckling. Det behöver här finnas en ökad tolerans för överkapacitet och en beredskap genom förstudier behövs som visar på handlingsmöjligheter för ökad kapacitet på lång sikt, det vill säga efter år 2036.

I målbilden finns i staden ett generellt tänk av pärlband eller raster för att skapa närhet och kapacitet efter platsens förutsättningar. Mindre förskolor som ligger tätt eller inte har utbyggnadsmöjlighet kan läggas ner till förmån för utbyggnation eller nybyggnation av strategiskt placerade förskolor. I samband med om- och nybyggnation omhändertas även eftersatt underhåll och andra kvalitetshöjande åtgärder till exempel tillagningskök

I de politiska inriktningarna anges ett spann för önskvärd storlek på förskolorna, mellan 68–120 barn. I målbilden finns i princip i varje stadsdel en större förskola som erfarenhetsmässigt fungerar som ”gummibandsförskola” dvs att den kan öka och krympa kapaciteten inom förskolan utifrån efterfrågan utan att enheten blir för liten för att bedriva kvalitativ verksamhet. Dessa förskolor är Lövsta på Frösön, Sjöängen i Lugnvik, Luktärtan i Odensala och Ottfjället i Torvalla. I centrum där markkonkurrensen är än hårdare har inte så stora förskolor kunnat etableras, men där finns i stället flera stycken förskolor med kapacitet för 108 barn.

Frösön

I målbilden byggs en ny förskola i samband med den större exploateringen av bostäder vid före detta Frösö zoo. Denna lokalisering skapar både närhet för alla de bostäder som växt fram på norra sidan av Frösön och avlastar förskolestrukturen på stadssidan av Frösön. Frösödals förskola byggs ut. Den är strategiskt placerad intill brofästet av Vallsundsbron och utifrån närhet och kapacitet viktig för Annersia. Förstudie behövs. Både Östbergets förskola och Rådmansparken har mycket viktiga lägen i strukturen, eftersom de ger närhet i en tät och befolkningsrik stadsbebyggelse. Om det finns framtida behov av utökad kapacitet på Frösön så har Videgården en möjlighet att byggas ut. En tidig utredning finns.

I Orrviken kvarstår den nyligen samlokaliserade F-6 skolan med förskola. Här finns ett högt kapacitetsutnyttjande, men det saknas utbyggnadsmöjligheter. Befolkningsutvecklingen behöver därför följas framöver för att kunna bedöma om en förstudie behöver tillsättas.

Lugnvik

I Lugnvik renoveras och byggs just nu Sjöängens förskola om till att kunna ta emot 120 barn. För Brittsbo finns enbart tillfälligt bygglov som längst fram till år 2033. Vi ser att även efter 2033 kommer det finnas behov av förskoleplatser i Brittsbo. I Lugnvik finns viss osäkerhet i kommande byggplaner varför kapaciteten behöver följas årligen.

Torvalla

I Torvalla föreslås en förändring av dagens struktur. Det är bland annat på grund av att här finns flera förskolor som ligger relativt nära varandra. Vissa förskolor har behov av bättre och mer ändamålsenliga lokaler, det finns arbetsmiljöproblem och även en viss sårbarhet i att bedriva kvalitativ verksamhet. En ny Ottfjällets förskola byggs på en ny tomt och för 144 barn. I Torvalla Centrum planeras också för en ny förskola. Blåhammaren planeras att byggas om med möjlighet att ha dygnet runt-verksamhet (Nattis).

Odensala

För Luktärtans förskola planeras för en ny byggnad med plats för 120 barn. Bäckens förskola byggs om tillsammans med Tavelbäcksskolan till en samlokaliserad förskola och F-6 skola. Under byggtiden evakueras skolan till Lillsjöskolan. För att uppnå en önskad struktur av pärlband/raster samt för att ha tillräcklig framtida reservkapacitet ses också ett behov av en ny förskola i Lillsjö centrum.

Centrala staden

I centrala staden medför den hårda konkurrensen om marken och den redan tätbebyggda stadsstrukturen att befintliga enheter är värdefulla att behålla för att klara kapaciteten. Det gör att det inte lika tydligt går att prata om pärlband- eller rasterstruktur. På Söder planeras för en ny större förskola. Den lokaliseringen är viktig då den blir den enda kommunala förskolan väster om Rådhusgatan. Strukturmässigt kommer det finnas ett glapp mellan Söder och Odensala som på sikt kommer att täppas igen då travet stadsomvandlas och därmed innehåller mark för förskola. Regnbågens förskola på Körfältet utökas, för att både bli en robustare enhet och för att ha en framtida kapacitetsökning i centrala staden. På Blomstergården planeras det för en framtida ny förskola när behov av kapacitet uppstår.

Brunflo och södra landsbygden

I Brunflo är en samlokaliserad F-3 skola och förskola lokaliserad till platsen för Storvikensskolan. Det skapar en robust och flexibel enhet som kan hantera fluktrationer mellan olika åldersgrupper. Förstudie behövs. Lokalerna för Sörgårdsskolan anpassas till att rymma en förskola med möjlighet att växa om behov finns i framtiden.

I Brunflos landsbygd behöver lokalerna åtgärdas skyndsamt och precis som för grundskolan pågår en förstudie som tillsammans med de synpunkter som inkommit under medborgardialogen ska utgöra grund för beslut i strukturfrågan. I Marieby skapas en samlokaliserad F-6 skola med förskola. Det ger en robust enhet med möjlighet att nyttja lokalerna flexibelt utifrån över tid förändrande årskullar.

Lit och norra landsbygden

I landsbygden i norra delen av kommunen finns ett behov av en samlokaliserad F-6 skola och förskola i Häggenås. I Lit behövs en förstudie för att klargöra hur skola och förskola bättre kan samutnyttjas framöver för att ytterligare öka robustheten. Förskolorna i Bringåsen och Lillsjöhögen kvarstår i strukturen. I Bringåsens samlokaliserade enhet med grundskolan behöver köket byggas om till ett tillagningskök för att dels öka matkvalitet, öka klimatnyttan, men framför allt för att öka krisberedskapen.

4.5. Kapacitetsbehov efter 2030

I Östersunds kommun är det beslutat att vi ska använda befolkningsprognosen från Statisticon i verksamhetsplaneringen. Senast aktuella prognosen sträcker sig till år 2030. I fullmäktigeberedningens arbete ser vi att genomförandet av målbilden kommer ta längre tid än till år 2030. Målbilden är därför anpassad till en större befolkning än den prognostiserade för år 2030. Det är därför intressant att resonera om kapacitetsbehoven efter 2030. För varje år som man tänjer ut en trendframskrivning för befolkningen så ökar osäkerheten. Därför är det intressant att lägga olika perspektiv på tänkbara behov för året 2040.

Vid sidan av befolkningsprognosen från Statisticon gör SCB en årlig framskrivning av Sveriges befolkning till år 2070. Den går att få uppdelad på kommun och åldersgrupper. SCB:s framskrivning tar inte hänsyn till lokala byggplaner. I både SCB:s och Statisticons prognoser är andelen barn (1–15 år) runt 16 % (5 % 1–5 år, 11 % 6–15 år). Den generella differensen på totalbefolkningen mellan SCB:s och Statisticons prognos för år 2030 är 4,7 %, där Statisticons prognos är högre. Per åldersgrupp är dock differensen än högre. För 1–5 år 12,5 % och för 6–15 år 6,1 %.

Ett perspektiv för att beräkna kapacitetsbehovet är att utgå från översiktsplanen Östersund 2040:s befolkningsmål om 75 000 invånare år 2040. Omräknat i de aktuella åldersgrupperna ger det 3750 1-5 åringar och 8250 6-15 åringar. Dessa siffror får ses som ett tak i uppskattat kapacitetsbehov.

Ett annat perspektiv är att titta på den extra trendframskrivning som Statisticon gjort för kommunen under oktober 2021. Den bygger på befolkningsprognosen från 2021, men är sedan uttänjd med vissa antaganden om byggnation av bostäder fram till år 2040 (medel av byggplanerna för år 2025–2030). Denna trendframskrivning har en totalbefolkning på 72 471 för år 2040. Åldersgruppen 1–5 år är 3816 (högre än taket ovan) och åldersgruppen 6–15 år är 7925.

Ytterligare ett perspektiv är att räkna upp SCB:s framskrivning (2021) för 2040 med Statisticons generella påslag (4,7 %) vilket ger 3571 1-5 åringar och 7124 6-15 åringar med en totalbefolkning på 69 650. Om man däremot nyttjar den åldersgruppsspecifika differensen blir resultatet 3837 1-5 åringar (högre än taket ovan) och 7219 6-15 åringar. SCB:s framskrivnings (2021) för 2040 får anses som ett golv och anger en totalbefolkning på 66 524 uppdelat på 3411 1-5 åringar och 6804 6-15 åringar. Det är en minskning av antalet barn och elever i jämförelse med idag.

Dagens befolkning (2021) i de aktuella åldersgrupperna är 3500 respektive 7520. Sammanfattningsvis är det två scenarier, det med översiktsplanens befolkningsmål och Statisticons trendprognos för 2040 som har fler barn och elever än idag, med undantag för åldersgruppen 1–5 år i scenariot med uppräknad SCB:s framskrivning. Den identifierade ökningen innebär 405–730 fler elever i grundskolan och 250–316 fler barn i förskolan än idag. Dessa antal barn motsvarar en ny skolan och två till tre nya stora förskolor alternativt fler mindre skolor och förskolor. Huruvida det är det samma som utbyggnadsbehovet måste analyseras mot dagens beläggningsgrad.

I fullmäktigeberedningens arbete är det rimligt att använda sig av de två scenariona som beskrivs ovan. Detta eftersom skolstrukturen bör harmoniera med övrig stadsplanering och

befolkningsambitioner. Det är även tidigare beslutat (Dnr 1670–2013, §175) att skolstrukturen både ska möta och bidra till ökad tillväxt i kommunen.

Den kapacitet som idag (enligt kapacitetsutredningen) finns i kommunens grundskolor både med kommunal och fristående huvudmän är 8950. Den siffran är uppdriven i mångt och mycket av ett stort antal tillfälliga paviljonger för att klara stadieindelningen. Det vill säga för att behålla denna kapacitet behöver flertalet skolor byggas om. För förskolan är motsvarande siffra 3389. I målbilden för en ny skolstruktur kommer kapaciteten att vara för grundskolan 9124–9300 och för förskolan mellan 3685–3877 beroende på om man använder reservkapaciteten. Det ger en beläggningsgrad i grundskolan år 2040 på mellan 87–90% och 85–89% och i förskolan på mellan 103–105% och 98–99% (räknat på 100% av 1–5 åringarna), vilket i princip är i linje med den föreslagna beläggningsgraden. År 2040 är långt bort och befolkningsprognoser är kvalificerade uppskattningar om framtiden. Utifrån det behöver demografin följas årligen så att rätt justeringar i lokalplaneringen kan göras vid behov.

5. Konsekvenser av skolstrukturens planerade målbilder

I indelningen beskriver vi hur den fysiska stadsstrukturen och däribland skolstrukturen sätter villkor för medborgarnas livsstilsval och därmed vilka förutsättningar som samhället ger för att nå flera av kommunens beslutade målsättningar. De målbilder som fullmäktigeberedningen föreslår bygger på en avvägning mellan flertalet parametrar. Närhet, som är en tydligt definierad gemensam nämnare för att nå kommunens mål, är en av dem.

Målbilderna som är skapade i skolplaneringsverket, som balanserar kapacitet, geografisk plats och bostadsadresser, visar på att medianavståndet till en grundskola i staden ligger på runt 1 kilometer och för förskolan mellan 500 meter och 1 kilometer. Dessa avstånd är mycket gynnsamma för att stimulera till aktiva transporter både för vårdnadshavare och barn. Vid GIS-analyser kan även konstateras att samtliga kommunala grundskolor i staden har god tillgång (300 meter) till föreslaget huvudcykelnät och alla utom en till pendlarcykelstråken (500 meter). Även samtliga förskolor i staden har god tillgång till huvudcykelnätet och en klar majoritet till pendlarcykelstråken. Vid motsvarande analys för det föreslagna linjenätet för kollektivtrafiken i staden, så finns en god tillgång (300 meter) till nästan samtliga förskolor. Samtliga grundskolor i staden har god tillgång till linjenätet och alla utom tre av de kommunala grundskolorna har god tillgång till stomlinjerna (högre turtäthet och längre öppethållande). Därmed kan konstateras att målbilderna för skolstrukturen stödjer en klimatomställning och god folkhälsa, vilket i förlängningen kan bidra till bättre studieresultat och minskade vårdkostnader. På landsbygden är avstånden längre, men i målbilderna har landsbygden i stor utsträckning samlokaliserade enheter i tätorterna vilket borgar för mer robusta och långsiktiga enheter. Samlokaliserade enheter medför att byggnaden kan användas flexibelt över tid med växande och krympande barnkullar vilket minskar behoven av akuta lösningar. Flera funktioner kan också användas tillsammans. Sammantaget är det både ekologiskt och ekonomiskt hållbart. För dessa enheter föreslår fullmäktigeberedningen att tillagningskök ska eftersträvas, eftersom det dels minskar klimatpåverkan dels minskar sårbarheten vid kriser som till exempel extremväder.

Målbildens förskolor är i princip samtliga anpassade i storlek efter det beslutade storleksspannet på mellan 68–120 barn, platsens förutsättningar och förhållandet till omgivande förskolor. Det medför att även de mindre förskolorna är tillräckligt stora för att kunna bedriva kvalitativ och effektiv verksamhet. Tillsammans med de stora så kallade gummibandsförskolorna i varje stadsdel ger skolstrukturen en ekologisk, ekonomisk och social hållbarhet.

I de åtta kommunövergripande målen anges att samhällsplaneringen måste utgå från att tillväxten ska fördelas jämnare över kommunen, samtidigt som sociala klyftor ska minska och hållbarheten i kedjorna mellan stad och landsbygd blir en del av tillväxten. Målbilderna för grundskolan och förskolan har ett tydligt differentierat synsätt mellan stad och land. Det ska bidra till en robustare skolstruktur på landsbygden till gagn för tillväxt och utveckling. Målbilderna säkerställer även att det finns en samhällelig närvaro i samtliga delar av staden.

Verksamhetskonsekvenser för skol- och förskolestrukturen för större enheter jämfört med mindre:

- Den organisatoriska planeringen underlättas då varje årskurs i skolan består av en hel klass/årskurs.
- Samlokalisering mellan skola/förskola möjliggör ett flexibelt utnyttjande av lokaler.
- En större enhet bidrar till ökade resurser av bland annat elevhälsa och specialpedagog.

- Skol- och förskoleutveckling och kollegialt lärande ökar när lärarkåren växer.
- En större enhet är inte lika sårbar när det gäller bemanning.
- På större enheter får ledarskapet bättre förutsättningar.
- Mindre enheter är svåra att driva ekonomiskt, svåra att organisera och har svårt att upprätthålla den kvalitet som är önskvärd.

Barn och utbildningsförvaltningen kan i sina elevenkäter inte se att eleverna är tryggare på en mindre skola jämfört med en större. Resultaten påvisar inte heller bättre kunskaper. Planeringen för rektor är svårare på mindre enheter och kostnaderna för varje elev är mycket högre.

6. Slutsats

6.1. Prioriterad åtgärdslista

Vägen mot målbilderna för skola och förskola handlar om att hantera flera behov och processer samtidigt. Ett mål med fullmäktigeberedningens arbete handlar om att genom strukturförändringar i kommunens lokaler åstadkomma en ökad andel resurser till pedagoger och lärande. Det handlar också om att säkerställa att kommunen är rustad för en positiv utveckling där skola och förskola både möter och bidrar till tillväxt och befolkningsökning. Vidare handlar det om att se till att lokalerna når en god standard utifrån byggnadsteknik och arbetsmiljö. Dessa tre behov måste kalibreras mot kommunens möjligheter till investeringar. Olika investeringstakt löser eller stjälper dessa behov. En låg investeringstakt kommer innebära utgifter för tillfälliga lösningar, både utifrån kapacitetsbehov och arbetsmiljölågskiftning. En önskvärd investeringstakt kommer kräva långsiktiga och innovativa finansieringslösningar i hård konkurrens med kommunens övriga investeringsbehov.

Viktigt att konstatera är dock att för att nå målbilderna inom rimlig tid måste det finnas en långsiktighet och uthållighet med investeringar varje år i upp mot mellan 10–20 år för att lyckas. Långsiktigheten är också viktig för att rusta entreprenadsidan, så att det finns kapacitet för önskad genomförandetak.

Nedan presenteras en prioriterad åtgärdslista för skola och förskola. Värt att notera är att presenterade årtal är kalibrerade mot kapacitetsbehov i verksamheten. Eventuella förändringar framöver, till exempel i befolkningsprognosen, innebär att vi på nytt måste säkerställa prioritetsordningen i skolplaneringsverktyget. Årtalen nedan beskriver även längden på projekten och när skolan eller förskolan behöver vara klara för verksamhetsstart. Den sista raden med investeringsbehov är inte kopplade till något årtal eftersom befolkningsprognosen endast sträcker sig 10 år framåt i tiden. I tabellen för förskolan är Brittsbo inlagd efter år 2030, eftersom vi vet att förskolans lokaler behöver permanentas.

Prioriterad åtgärdslista för grundskolan

År	Objekt
2022	Lugnviksskolan, Odensalaskolan
2023	Lugnviksskolan, Odensalaskolan, Häggenås skola
2024	Tavelbäcksskolan, Häggenås, Brunflo södra, Frösön F-6 skola
2025	Tavelbäcksskolan, Häggenås, Brunflo södra, Frösön F-6 skola
2026	Brunflo södra, Frösön F-6 skola, Tavelbäcksskolan, Vallaskolan, Marieby
2027	Vallaskolan, Kastalskolan, Marieby
2028	Vallaskolan, Östbergsskolan, Kastalskolan, Marieby
2029	Östbergsskolan, Kastalskolan
2030	Östbergsskolan
	Investeringsbehov: Norra skolan, Mimerskolan, Storvikensskolan, Treälvsskolan, Fjällängsskolan

Prioriterad åtgärdslista för förskolan

År	Objekt
2022	Luktärtan, Sjöängen
2023	Luktärtan, Sjöängen, Ottfjället
2024	Söder/Balders hage, Häggenås, Brunflo Södra, Ottfjället, Bäckén, Frösö zoo
2025	Söder/Balders hage, Häggenås, Brunflo Södra, Ottfjället, Bäckén, Frösö zoo
2026	Brunflo Södra, Bäckén
2027	Torvalla C
2028	Torvalla C, Blåhammaren
2029	Blåhammaren
2030	Frösödal
2031	Frösödal
2032	
2033	Brittsbo
2034	Brittsbo
	Investeringsbehov: Regnbågen, Blomstergården, Storviken, Sörgården, Videgården

6.2. Prioriteringsordning av åtgärder i utemiljöer

En inventering av utemiljöer på samtliga skolor och förskolor har genomförts med hjälp av rektorer och pedagoger. För att prioritera grad av renovering har de metoder och tillvägagångssätt som finns framtagna för att undersöka och värdera utemiljöer på skolor och förskolor använts. Ett funktionsprogram har tagits fram för att tillsammans med verksamheterna landa i vad som är en rimlig utemiljö för Östersunds kommun. Programmet har varit ute på interna remissrundor inom kommunen, för att många olika professioner ska få bidra med sina kunskaper och synpunkter.

Åtgärder för att skapa en utemiljö för Torvallaskolan sker genom satsningen *Strategi Torvalla*.

När utemiljöer åtgärdas på en samlokaliserad skola/förskola ska samtlig utemiljö ses över och åtgärdas om behov finns.

När byggprojektet för respektive skola och förskola, utifrån de prioriterade åtgärdslistorna i kapitel 6.1, startar upp så behöver åtgärder av utemiljöerna ingå i uppdraget. Utöver dessa skolor och förskolor behöver utemiljön åtgärdas på 4 skolor och 19 förskolor.

Samtliga följande punkter behöver studeras och åtgärdas på respektive plats:

- Mark och vattenavrinning
- Träd/buskar och vegetation
- Belysning på lektytor
- Lekredskap/lekutrustning
- Övrig utrustning (inkluderar även belysning)

Innan åtgärder genomförs behöver en hållbar drift och underhåll säkerställas. Tekniska förvaltningen behöver redogöra för och äska medel för kostnader av drift och underhåll samt för åtgärder, enligt ovanstående punkter, i utemiljöer.

7. Processtruktur

Barn- och utbildningsnämnden tar årligen fram behovsbeskrivningar för förskola respektive grundskola. De beskriver behoven utifrån hur prognosen ser ut för de kommande 10 åren, och utgår från den befolkningsprognos som Statisticon tar fram åt kommunen.

Behovsbeskrivningen redogör för antalet barn i olika åldrar och målbilder sätts upp för hur befintlig förskole- och skolstruktur bör anpassas för att möta behovet.

Under 2021 och 2022 utgör fullmäktigeberedningens arbete ett underlag för ny förskole- och skolstruktur och beskriver hur behovet av platser ska mötas inom olika geografiska områden.

Barn- och utbildningsförvaltningen har under fullmäktigeberedningens arbete, under 2021 och 2022, endast tagit fram en *beskrivning av behoven* utifrån hur prognosen ser ut för de kommande 10 åren i de olika geografiska områdena.

Från och med 2023 är uppdraget, till Barn och utbildningsnämnden, att ta fram årliga behovsbeskrivningar och bevaka förändringar i befolkningstillväxten. Den fastställda skol- och förskolestrukturen är en målbild för det fortsatta arbetet i Barn och utbildningsnämnden. Om det finns behov av att frångå den fastställda skol- och förskolestrukturen bereds ärendet i Barn och utbildningsnämnden, enligt lagen om beredningstvång, innan det går vidare till Kommunstyrelsen och Kommunfullmäktige för beslut.

8. Deltagarförteckning

Deltagare i fullmäktigeberedningens arbete, från 2020-02-28 till 2022-04-13:

Beslutande:

Pär Löfstrand (L), ordförande

Anders V Aloandersson (MP)

Andrea Hedenborg (KD)

Antonia Savva (V)

Effi Kourlos (C)

Elin Stenberg (MP)

Ginger Olofsson (SD)

Jananders Mattsson (M)

Linda Andersson (MP)

Linnea Wigg Victor (M)

Magnus Andersson (C)

Margareta Widell (L)

Mona Modin (S)

Niklas Daoson (S)

Nisse Sandqvist (V)

Rosi Hoffer (S)

Stefan Sundberg (SD)

Stephen Jerand (KD)

Sven Nilsson (C)

Tjänstepersoner:

Sylvia Eckerdal, strategisk planerare Bouf och projektledare för fullmäktigeberedningen

Anna Amelin, tidigare förvaltningschef Bouf

Hans Green, sektorchef Fastighet Tf

Jenny Jernström, strateg fysisk planering KLF

Karin Flodin, förvaltningschef Bouf

Patric Bergström, lokalsamordnare Bouf

Örjan Jervidal, förvaltningschef Tf

9. Referenslitteratur

Boverket. (2015). *Gör plats för barn och unga! En vägledning för planering, utformning och förvaltning av skolans och förskolans utemiljö.*

Barn och utbildningsförvaltningen. (2019). *Funktionsprogram för Förskola i Östersunds kommun.*

Barn och utbildningsförvaltningen. (2019). *Funktionsprogram för Grundskola och skolbarnomsorg i Östersunds kommun.*

Klimatstrategi för ett fossilbränslefritt och energieffektivt Östersund. (2019). Hämtad från: <https://www.ostersund.se/download/18.12e55ece16ede43dbefd4919/1597991334060/Klimatstrategi%20Östersunds%20kommun.pdf>

Sveriges kommuner och regioner. (2021). *Kapacitetsutredningar Skollokaler.*

Sveriges kommuner och landsting. (2014). *Det fria skolvalet ur ett fastighetsperspektiv.*

Ann Legeby. (2017). *Arkitektur; Hus som delar staden.*

Barn och utbildningsförvaltningen. (2021). *Riktlinje för måltid inom förskola, förskoleklass, fritidshem, grundskola och grundsärskola.*